
Kuzey Kıbrıs'ta Yolsuzluk Algısı

— 2021 Raporu —

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

Ömer Gökçekuş & Sertaç Sonan

Friedrich-Ebert-Stiftung (Vakfı)
20, Stasandrou, Apt. 401
CY 1060 Nicosia
Tel. +357 22377336

Email: office@fescyprus.org
Website: www.fescyprus.org

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES), 2022. Tüm hakları saklıdır. FES'e ait yayınlar FES'in yazılı onayı olmadan ticari amaçla kullanılamaz.

Bu yayında ifade edilen görüşler Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) ya da yazarların çalıştıkları kurumların görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Yazarlar: Ömer Gökçekuş & Sertaç Sonan

Kapak Fotoğrafi: Andrew Mitin
Sayfa düzeni ve baskı: Söylem Matbaa
Organize Sanayi Bölgesi, Lefkoşa

İçindekiler

Grafikler

Tablolar

Önsöz	7
Yönetici Özeti	10
Bölüm 1: Giriş	14
Bölüm 2: Yolsuzluk Hakkında	18
Bölüm 3: Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algı Endeksi	21
Bölüm 4: İş İnsanlarıyla Yapılan Anketin Detaylı Sonuçları	27
Bölüm 5: Sonuç ve Öneriler	35
Ek: İş İnsanlarıyla Yapılan Anket Formu	40
Seçilmiş Kaynaklar	43

Grafikler

Grafik 1: Yolsuzluk, rüşvet ve rant	27
Grafik 2: Yolsuzluk ciddi bir sorun mu? Durum değişti mi?	27
Grafik 3: Rüşvetle en fazla hangi durumlarda karşılaşıyor?	28
Grafik 4: Son bir yılda ilgili yetkiliye rüşvet vermeniz gerekti mi?	29
Grafik 5: Kimler yolsuzluğa karışıyor?	30
Grafik 6: Kurumların yolsuzluğu önlemede etkinliği?	31
Grafik 7: Yolsuzlukla mücadelede hükümet ne kadar başarılı?	31

Tablolar

Tablo 1: KKTC-WEF 2021 skoru	21
Tablo 2: KKTC-EIU 2021 skoru	22
Tablo 3: KKTC-Bertelsmann SGI 2021 skoru	23
Tablo 4: KKTC 2021 Yolsuzluk Algı Skoru	23
Tablo 5: KKTC skorlarının mukayesesi	24
Tablo 6: KKTC'nin TI-CPI 2021 sıralamasındaki yeri	25
Tablo 7: Katılımcıların farklı durumlara ilişkin görüşleri -1-	32
Tablo 8: Katılımcıların farklı durumlara ilişkin görüşleri -2-	33
Tablo 9: Önerilen reformların skorlara yansımaları	38

Önsöz

Değerli okuyucular,

Dünya genelinde, yolsuzlukta yaşanan artış, toplumların refahı ve iyi yönetim için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Kamu kaynaklarının rant olarak dağıtılması ve yıllar içinde oluşan rüşvet verme geleneği dünyadaki birçok ülkede yolsuzlukla mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Hükümetlerin, kamu sektörü içerisinde yolsuzluğa karşı hoşgörü gösterme, hatta yolsuzluğa karışma eğilimi, halk arasında hükümetlere, karar vericilere ve genel anlamda siyasete karşı gittikçe artan bir hayal kırıklığına neden olmaktadır. Bu durum, toplumlar ve kamu yararı üzerinde büyük çaplı zararlar yol açmakla kalmayıp, sivil toplum güçlerinin içinde buldukları toplumları daha iyiye götürme çabalarına da ket vurmaktadır.

Kıbrıs Sorununun diğer toplumsal konuları büyük ölçüde gölgede bıraktığı ve bunların gerektiği kadar tartışılmasını engellediği Kıbrıs'ta, demokrasinin güçlendirilmesi ve iyi yönetim ilkelerinin yerleştirilmesine yönelik çabalar her iki toplumun refahı açısından da büyük önem taşımaktadır. Adanın her iki tarafında da yolsuzluk, toplumlar için ciddi bir sorundur. Bundan önceki dört raporda da açıkça görüldüğü üzere adanın kuzey kesiminde yolsuzluk algısı daha kötüdür. Kuşkusuz, yolsuzluğun daha az olduğu ve daha iyi idare edilen bir kuzey Kıbrıs burada yaşayanlar için faydalı olacaktır. Fakat bu, aynı zamanda, gelecekte oluşmasını umut ettiğimiz yeniden birleşmiş bir Kıbrıs'ın siyasi, toplumsal ve ekonomik yaşayabilirliğini de artıracaktır.

Friedrich-Ebert- Stiftung tarafından 2018 yılında yayınlanmış olan ve 2017 yılındaki durumu inceleyen ilk yolsuzluk algısı raporu, kuzey Kıbrıs'ta yolsuzlukla mücadele anlamında, önemli bir kilometre taşı olma özelliği taşımaktadır. Gerek bu ilk rapor gerekse onu takip eden üç rapor medyada geniş yer bulmuş ve yolsuzluk konusunun kamuoyunda tartışılmasına katkı sağlamıştır. Dünyada yolsuzluk üzerine incelemelerde bulunanların en fazla başvurduğu kaynak, Berlin merkezli Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından her yıl yayınlanan Yolsuzluk Algı Endeksi'dir. Endeks, Kıbrıs

Cumhuriyeti dahil olmak üzere 180 ülkeye ait önemli veriler sunarken, uluslararası olarak tanınmayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni* içermektedir. Friedrich-Ebert-Stiftung olarak bu boşluğu doldurmaya ve bilimsel bulgular sunarak karar vericileri yolsuzlukla mücadele konusunda teşvik etmeye yönelik olan vizyonumuz, 2018 yılında yayınlanan raporu ortaya çıkaran çalışmanın hazırlanmasına yardımcı olmuştur. Raporun yazarları Ömer Gökçekuş ve Sertaç Sonan'ın çıkardığı mükemmel çalışma sayesinde Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki yolsuzluğun aktörleri, mekanizmaları ve özelliklerine dikkat çekilmekle kalınmamış, aynı zamanda Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan, Türkiye ve Malta gibi ülkelerle karşılaştırılabilir bulgular ortaya konulmuştur. Buna ek olarak, hazırlanan raporlar adanın her iki kesiminde konunun daha kapsamlı bir şekilde tartışılmasına ve Kıbrıs'ta yaşayanların faydasına olacak şekilde yolsuzlukla mücadele edecek reform ve politikaların geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Tüm çabalara karşın, zorluklar karşımızda durmaya devam etmektedir: Elinizdeki ve önceki dört raporda da görüldüğü üzere, yolsuzluk ve iyi yönetim zafiyeti kuzeyde ciddi bir sorun teşkil etmektedir. 2017 raporu, kuzeydeki yolsuzluğun her yıl raporlanması bakımından uzun süreli bir girişimin başlangıç noktası olarak ortaya çıkmıştı. Friedrich-Ebert-Stiftung Kıbrıs olarak 2022 yılında da 2021 içerisinde yolsuzluğun önemli paydaşlar tarafından nasıl algılandığına dair gelişmeleri ele alan çalışmayı yayınlamaktan gurur duyuyoruz. Bu çalışma, oldukça uzun bir yolculuğun beşinci adımı olarak, kuzeyde daha iyi bir idare ve daha güçlü bir sivil topluma yönelik önemli katkılar sağlayacaktır. Friedrich-Ebert-Stiftung Kıbrıs, önümüzdeki yıllarda da Sertaç Sonan ve Ömer Gökçekuş'un ortaya koyduğu bu önemli çalışmayı desteklemeye devam edecektir.

Hubert Faustmann

Friedrich-Ebert-Stiftung Kıbrıs Ofisi Direktörü

*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) sadece Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti uluslararası toplum tarafından adadaki tek hükümet olarak tanındığından adanın tamamı Avrupa Birliği üyesi olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, Katılım Anlaşması'nın 10. Protokolü uyarınca, Avrupa Birliği müktesebatı siyasi bir çözüm bulununcaya kadar adanın kuzeyinde askıya alınmış durumdadır.

Yönetici Özeti

Bu yıl beşincisini tamamladığımız Kuzey Kıbrıs'ta Yolsuzluk Algısı çalışmamızın beş temel amacı bulunmaktadır. Bunlar: (1) uluslararası kabul görmüş bir yöntem kullanarak ülkemizdeki yolsuzluk algısını ölçmek; (2) yolsuzlukla mücadele konusunda ülkemizin dünyanın geri kalanına göre hangi noktada olduğunu tespit etmek; (3) bir önceki yıla göre yolsuzluk algısında gerçekleşen değişimi saptamak; (4) genel olarak iş insanlarının yolsuzluk konusundaki nabzını tutmak; ve (5) çalışmanın bulgularından hareketle toplumsal farkındalık yaratmaktır.

Özellikle ilk üç amacı gerçekleştirmek adına, bu çalışma, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün (Transparency International, TI) her yıl yayınlanan, fakat ülkemizi kapsamayan, Yolsuzluk Algı Endeksi (Corruption Perceptions Index, CPI) metodolojisini temel almaktadır ve iş insanlarıyla uzmanların görüşlerine dayanmaktadır.

Önceki yıllarda olduğu gibi, TI-CPI metodolojisini temel alarak ortaya çıkardığımız ve Kuzey Kıbrıs'a özel sorularla genişlettiğimiz anket, telefonda görüşme ve 'online' anket yöntemiyle Kıbrıs Türk Ticaret Odası üyesi firmalarda yönetici pozisyonunda bulunan 354 katılımcıya uygulandı. Bundan önceki dört çalışmada olduğu gibi iş insanlarıyla yapılan anketlerin saha çalışması yılın son iki ayında tamamlandı ve Metron Analytics Araştırma Şirketi tarafından gerçekleştirildi. Örneklemi oluşturan 354 kişinin seçimi, bölgesel, sektörel, çalışan sayısı, şirketin faaliyette bulunduğu süre ve benzeri konularda, iş dünyasını temsil edecek şekilde yapıldı. Anket sonuçlarının güven düzeyi ve hata payı %5'tir.

Uzmanların görüşleri de, yine Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün geliştirmiş olduğu metodolojiden yararlanarak hazırladığımız, 'online' bir anket çerçevesinde 2022 yılının başında toplandı. Geçmiş yıllarda olduğu gibi, uzman anketini, ülkemizdeki devlet mekanizmasının işleyişine dair geniş deneyime sahip, küçük bir grup, üst düzey emekli kamu görevlisi cevapladı.

İş insanları ve uzmanların sorularımıza verdiği yanıtlar bir araya

getirildiği zaman ülkemizin TI-CPI 2021 skoru 100 üzerinden 28 olarak hesaplanmıştır. 0-100 ölçeğinde, sıfır yolsuzluğun çok yüksek olduğuna, 100 ise yolsuzluğun hiç bulunmadığına işaret etmektedir. Bu skor 2022 yılının başında Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yayınlanan 2021 yılına ait listedeki 180 ülkenin ortalaması olan 43'ün oldukça altındadır ve bizi 140'ıncı sıraya yerleştirmektedir.

Geçtiğimiz seneye kıyaslandığında, ülkemizin skorunda 8 puanlık bir düşüş ve buna bağlı olarak sıralamada 36 basamaklık bir kötüleşme görülmektedir. Bu düşüş hem uzmanlardan hem de iş insanlarından gelen skordaki düşüşten kaynaklanmaktadır. Ülkemizin geçen seneki skoru, komşumuz Türkiye'nin skorunun 4 puan gerisindeyken, bu yıl Türkiye'ninkinin 10 puan gerisine düşmüştür. Ülke skorumuz, geçen seneye göre 4 puanlık düşüşle 53 skoruna sahip olan güney komşumuzun skorunun da oldukça gerisindedir.

Yukarıda de ifade edilmiş olduğu üzere, rapor, bir skor hesaplamasının ötesine gitmekte ve iş insanlarının yolsuzluk konusundaki algı ve deneyimlerini de derinlemesine incelemektedir. Bu çerçevede iş insanlarına, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün farklı çalışmalarda kullandığı soruların yanında ülkemize has sorular da yöneltilmiş ve bu sorulara verilen yanıtlar raporda detaylarıyla paylaşılmıştır. İş insanlarıyla yapmış olduğumuz anketin sonuçlarını on başlık altında özetlemek mümkündür.

1.Yolsuzluk yaygındır ve ciddi bir sorundur

Ankete katılan iş insanlarının %96'sı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) rüşvet ve yolsuzluk olduğunu düşünmektedir. Dahası, %76'sı yolsuzluğun 'çok ciddi bir sorun' olduğu kanaatindedir.

2.Yolsuzluk en fazla kamuya ait taşınmazların kullandırılmasında gerçekleşmektedir

Katılımcılara göre 'rüşvet ya da el altından fazladan ödeme yapmanın' en yaygın olduğu üç işlem şu şekilde sıralanmıştır: Katılımcıların %74'ü 'kamuya ait arazi ve binaların tahsisi ve kiralanması' işlemlerinde rüşvetin çok yaygın olduğunu düşünmektedir; bunu 'kamu ihaleleri ve izinler' (%64) ve 'teşvikler' (%61) takip etmektedir. Rüşvetin en az olduğu alanlarsa şunlardır: Katılımcıların üçte biri kadarı 'yargı kararlarını etkilemek için'

rüşvetin hiç olmadığını söylemiştir. 'Devletten elektrik, su ve telefon gibi hizmetleri alırken' hiç rüşvet olmadığını söyleyenlerin oranıysa %24'tür.

3. Yaklaşık her 10 iş insanından dördü fiilen rüşvet vermiştir

Yukarıdaki soruya devam niteliğinde sorduğumuz 'son bir yıl içerisinde yukarıdaki hizmetlerden herhangi birini almak için ilgili yetkiliye rüşvet ya da hediye vermeniz ya da bir iyilik yapmanız gerekti mi?' sorusuna katılımcıların %41'i 'evet' cevabı vermiştir.

4.Kamu kaynakları siyasetçiler ve üst düzey memurlar tarafından istismar edilmektedir

Ankete katılanların %74'ü kamu kaynaklarının bakanlar/yetkililer tarafından kişisel ya da partisel amaçlarla 'çok yaygın' şekilde kötüye kullanıldığını düşünmektedir.

Siyasetçiler yolsuzluğun 'çok yaygın' (%78) olduğu grup olarak görülmekte; onları üst kademelerdeki memurlar (%59) takip etmektedir. Ankete katılan iş insanlarının %28'i alt kademelerdeki memurlar arasında yolsuzluğun 'çok yaygın' olduğu düşüncesine sahiptir.

5. Yolsuzluğu caydırması beklenenler başarılı değildir

İş insanlarıyla yapılan ankette, 'yolsuzluk ve usulsüzlüklerle mücadele etmesi ya da bunları ifşa etmesi gereken kurumlar sizce bu işte ne kadar başarılıdır/etkilidir?' sorusu sorulmuştur. Bu konuda da ankete katılan iş insanları arasında herhangi bir kurumu 'son derece başarılı/etkili bulanların' oranı çok düşüktür. En etkili bulunan, katılımcıların %20'si tarafından çok başarılı bulunan Ombudsmandır; ikinci sırada Mahkemeler (%17), üçüncü sıradaysa Sosyal Medya (%17) yer almaktadır. Sıralamanın en sonundaysa katılımcıların %72'sinin hiç başarılı bulmadığı Meclis ve Başbakanlık Denetleme Kurulu (%69) yer almaktadır.

6. Yolsuzlukla mücadelede Hükümet çok başarısızdır

Katılımcılara yolsuzlukla mücadele konusunda Hükümeti ne kadar başarılı buldukları da sorulmuştur. Ankete katılanların sadece %2'si Hükümeti bu konuda 'çok başarılı' bulurken %87'si 'çok başarısız' bulunduğunu ifade etmiştir.

7. Seçimlerde maddi menfaat vaat edilmesi yaygındır

‘Seçmenlere belirli bir şekilde oy kullanmaları için para ödenmesi ya da özel bir menfaat vaat edilmesinin’ sıklıkla gerçekleştiğini düşünenlerin oranı %77’ye ulaşmaktadır.

8. İş dünyası siyaset ilişkisi son derece sıkıntılıdır

‘Şirketlerin kârlı devlet ihalelerini kazanabilmek için para veya bağlantılarını kullanmasının’ sıklıkla gerçekleştiğini söyleyenlerin oranı %74 iken ‘büyük şirketlerin vergilerini ödemekten kaçınmasının’ sıklıkla karşılaşılan bir durum olduğunu ifade edenlerin oranı %67’dir. Benzer şekilde, KKTC Hükümetinin ‘büyük ölçüde, sadece kendi çıkarını düşünen, birkaç büyük çıkar grubu tarafından yönetildiğini’ söyleyenlerin oranı %70’tir. Ayrıca, katılımcıların %80’i ‘KKTC hükümeti, karar verirken benim gibi insanların görüşlerini dikkate alır’ ifadesine katılmadığını söylemektedir.

9. Yolsuzluğa karşı yetkililerden hesap sorulmuyor

Ankete katılanların %77’si yolsuzluğa karşı yetkililere karşı gerekli cezai işlemlerin yapılmadığını söylemektedir. Sıradan vatandaşların yolsuzlukla mücadelede fark yaratabileceğine inananlarla inmayanların oranıysa aynı düzeydedir (%42).

10. Yolsuzluğa karşı tolerans yoktur

‘İyi hizmet verdiği sürece, hükümetin yolsuzluğa bulaşması kabul edilebilir bir şeydir’ ifadesine katılmadığını söyleyenlerin oranı %92’ye ulaşmaktadır.

Bölüm 1:

Giriş

Hem demokratikleşme hem de ekonomik anlamda gelişmesini tamamlamamış olan birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yolsuzluk önemli bir gündem maddesidir. Yolsuzluk iddialarının özellikle 2018 erken genel seçim kampanya sürecinde önemli bir rol oynaması ve sonrasında adları yolsuzluk iddialarına karışan iki milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması bu yargıyı teyit eder niteliktedir.

Yolsuzluk konusunda dünya çapında en fazla tanınan referans kaynak, Berlin merkezli Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 1995 yılından beri her yıl yayınladığı Yolsuzluk Algı Endeksidir.¹ Dünya çapında 180 ülke ve bölgenin, kamu sektöründeki yolsuzluk algısına göre sıralandığı bu endekse ülkemiz dahil değildir; dolayısıyla da uzun süre ülkemizdeki yolsuzluk algısı konusunda elimizde kapsamlı veri bulunmamaktaydı. Bu eksikliği giderilebilir ve yolsuzluk konusunda kamuoyunda bilimsel bulgulara dayalı bir tartışma yapılabilmesini sağlamak amacıyla, 2017 yılında, Almanya'dan Friedrich Ebert Vakfı için Kuzey Kıbrıs'ta yolsuzluk algısı konusunda bir çalışma başlattık. Elinizdeki rapor bu çalışmanın beşinci ürünüdür.

Çalışmanın bundan sonra da her yıl tekrarlanması planlanmaktadır. 2018'de yayınlanan ilk çalışmada 'bu anket uzun soluklu olması arzulanan bir çabanın ilk adımı, hatta bir anlamda pilot çalışması olarak görülme-lidir' demiş, ilk çalışmada tespit edilen noksanlıkların ileriki çalışmalarda giderilmesini hedeflediğimizi belirtmiştik. Aynı şekilde, okuyucuların bu yönde yapacakları yorum ve önerilerin daha isabetli sonuçlara varabilmek ve daha rafine öneriler yapabilmek açısından önemli olduğunu düşündüğümüzü ve yapılacak önerileri dikkate alacağımızı ifade etmiştik. Bu doğrultuda, hem önceki raporların hazırlanması sürecinde edindiğimiz

(1) <https://www.transparency.org/research/cpi>

tecrübeler hem de raporu paylaştığımız mecralarda aldığımız geri iletiler ışığında, bu yıl da, anket formunda bir takım küçük değişiklikler yapmayı uygun gördük. Bulguların yıldan yıla mukayese edilebilirliğini bozmamak adına bu değişiklikleri mümkün olduğunca sınırlı tutmaya çalıştık.

Bu çalışmanın yapılmasına neden ihtiyaç duyuldu?

Çalışmanın başlangıç noktasında ‘neden bizde de Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün her yıl düzenli olarak yaptığı Yolsuzluk Algı Endeksi gibi bir çalışma yok?’ sorusu vardır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün çalışması hem farklı ülkeleri birbirleriyle kıyaslama imkanı vermekte hem de çalışmaya konu olan ülkelerde yıllar içerisinde yolsuzluk algısında gerçekleşen farklılıkları takip etme olanağı sunmaktadır. Dolayısıyla, böyle bir çalışmanın yokluğu, bizi, KKTC özelinde yolsuzluk anlamında dünyanın neresinde olduğumuzu anlama ve zaman içerisinde ne tür değişiklikler olduğunu takip edebilme olanağından mahrum bırakmaktadır. Bu çalışma, bu boşluğu doldurabilme ve gerek kamuoyuna gerekse siyasal kararcılara yolsuzluk ve iyi yönetim konusunda bilimsel temele dayalı bir tartışma zemini oluşturma adına hazırlanmıştır. Böylelikle, yolsuzluk ve yolsuzlukla mücadele konusunda bir farkındalık oluşturma hedefi güdülmekte, bu doğrultuda politika önerileri yapılmaktadır.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü, ülkeleri yolsuzluk algı skorlarına göre sıralarken, bileşik bir endeks kullanmaktadır. Bu endekse 13 farklı kaynaktan veri gelmektedir. Bu 13 veri kaynağı her ülkeyi kapsamadığı için endeks [en az] üç veri kaynağına dayanarak da hesaplanabilmektedir.² Bu veri kaynaklarının hiçbiri ülkemizi kapsamamaktadır. Bundan dolayı, 2018 yılında yayınladığımız ilk raporda, bunlardan üç tane-sini seçip, kendi anketimizi hazırlarken kullanmıştık. Bunu yaparken de ülkemizi esas mukayese etmek istediğimiz güney komşumuz ve Türkiye için de bu çalışmalardan yararlanmış olmasına özen göstermiştik. İkinci çalışmada skorun hesaplanmasında dördüncü bir kaynaktan (IMD World Competitiveness Yearbook [Dünya Rekabet Edebilirlik Yıllığı]) gelen bir soruyu daha kullandık. 2021 yılı için hazırladığımız bu beşinci raporda da geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi aşağıdaki kaynaklar kullanılmıştır:

(2) Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün 2021 yılı için hazırlanan endekste kullandığı yöntemle aşağıdaki bağlantıdan ulaşılabilir: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>

- 1- IMD Dünya Rekabet Edebilirlik Yıllığı (IMD)
- 2- Dünya Ekonomik Forumu (WEF) Yönetici Görüşleri Anketi
- 3- Economist Intelligence Unit (EIU) Ülke Riski Derecelendirmeleri
- 4- Bertelsmann Vakfı Sürdürülebilir Yönetişim Göstergeleri (SGI)

IMD'den gelen tek bir soru vardır. İş insanlarına sorulan bu soru genel olduğu kadar nettir ve yolsuzluk ve rüşvetin ne kadar yaygın olduğunu sorgulamaktadır. WEF'in soruları yolsuzluğun hangi spesifik alanlarda yapıldığını ve düzeyini ölçmeyi amaçlayan sorulardır ve IMD'den gelen soruya benzer şekilde sadece iş insanlarına sorulmaktadır. SGI'dan ve EIU'dan gelen sorularsa yolsuzluğu önlemeye yönelik yasal düzenlemeler ve kurumların ne kadar etkili ve caydırıcı olduğunu ölçmeye çalışmaktadır. Bu sorularsa, uzmanlara sorulmaktadır. Bileşik TI-CPI skoru bu dört soru setinden gelen skorların ortalamasıdır.

Anketi uygularken, bu kaynaklardan gelen spesifik sorulara ek olarak bazı devam soruları ve ülkemiz şartlarına uyarladığımız birkaç soruyu da ekledik. Ayrıca, SGI ve EIU'dan gelen soruların bazılarını sadece uzmanlara değil iş insanlarına da sorduk. Bunlara ek olarak, bu yılki ankette Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün Küresel Yolsuzluk Barometresi anketinde kullandığı soruların bazılarını da iş insanlarına yönelttik. Elde ettiğimiz sonuçlara raporda detaylı olarak yer verilmektedir.

Bununla birlikte, yolsuzluk skorlarının hesaplanmasında, bizim eklediğimiz sorulara verilen yanıtlar yanında, iş insanlarının SGI, EIU ve Küresel Yolsuzluk Barometresi sorularına verdiği yanıtlar dikkate alınmamıştır.

Sorular incelendiğinde bazı soruların birbirine çok benzediği görülecektir. Bunun sebebi anket sorularının farklı kaynaklardan gelmiş olması ve bu benzerliğe rağmen hepsinin skorların doğruluğunu bozmama adına anket formunda tutulmasına karar verilmiş olmasıdır.

Nasıl bir yöntem izlendi?

Ortaya çıkardığımız anket telefonda görüşme yöntemiyle Kıbrıs Türk Ticaret Odası üyesi firmalarda yönetici pozisyonunda bulunan 354 kişiye Metron Analytics şirketi tarafından uygulandı. Örneklemi oluşturan 354 kişinin seçimi, bölgesel, sektörel, çalışan sayısı, şirketin yaşı ve benzeri

konularda temsili olmasını sağlayacak şekilde yapıldı. Anket sonuçlarının güven düzeyi ve hata payı %5'tir.

Önceki çalışmalarda olduğu gibi bu yıl da iş insanlarıyla yaptığımız anket tamamlandıktan sonra ülkemizin yolsuzlukla mücadele bağlamında kurumsal altyapısıyla ilgili soruları (EIU ve SGI), kamu sektörünü çok iyi bilen eski bürokratlara sorduk. Bu grup içerisinde, geçmişte Maliye, Sayıştay, Maliye Teftiş Kurulu, Merkezi İhale Komisyonu, Yargı ve Meclis'te görev yapmış üst düzey kamu görevlileri vardı. Pandemi koşullarından dolayı uzmanları atölye çalışması formatında bir araya getirmek mümkün olmadığı için geçtiğimiz yıl olduğu gibi bu yıl da online anket yöntemini kullandık.

Raporun geri kalanında ayrıntılı olarak ele almış olduğumuz üzere, gerek iş insanlarıyla gerekse uzmanlarla yapılan anket çalışmasından ortaya çıkan sonuçlar, ülkemizde yolsuzluğun yaygın olduğu, yolsuzluğu önlemeye yönelik kurumsal altyapısının yetersiz olduğu algısının hâkim olduğunu göstermektedir. TI-CPI'dan gelen sorulara, bizim eklediğimiz sorular da bu olumsuz tabloyu destekler niteliktedir.

İş insanları ve uzmanların sorularımıza verdiği yanıtlar bir araya getirildiği zaman ülkemizin TI-CPI 2021 skoru 100 üzerinden 28 olarak hesaplanmıştır. 0-100 ölçeğinde, sıfır yolsuzluğun çok yüksek olduğuna, 100 ise yolsuzluğun hiç bulunmadığına işaret etmektedir. Bu skor 2022 yılının başında Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yayınlanan 2021 yılına ait listedeki 180 ülkenin ortalaması olan 43'ün oldukça altındadır ve bizi 140'inci sıraya yerleştirmektedir.

Rapor beş bölümden oluşmaktadır. Girişi takip eden ikinci bölümde, yolsuzluk konusunda genel bir teorik tartışmaya yer verilmiştir. Üçüncü bölümde yolsuzluk algı skorunun bileşenleri ve bileşik skor ortaya konulmakta ve bu skor dünyanın geri kalanıyla mukayese edilmektedir. Dördüncü bölümde, iş insanlarıyla yapılan ankete verilen yanıtlar detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Son bölümde, çalışmanın bulgularından hareketle ülkemizi yolsuzlukla mücadelede daha başarılı bir noktaya çekebilecek 4 spesifik politika önerisi yapılmaktadır. İş insanlarına uygulanan anket formu ek kısmında okuyuculara sunulmuştur.

Bölüm 2:

Yolsuzluk Hakkında

Katoliklerin ruhani lideri Papa'dan tutun da Çin Komünist Partisi genel sekreterine kadar geniş bir yelpazede birçok otorite yolsuzluğun toplumların refahını azaltan ciddi bir tehdit olduğu konusunda hemfikirdir.³ Birçok uluslararası kuruluş, sivil toplum örgütü, hatta devlet yetkilisi yolsuzluğu ortadan kaldırmayı en büyük hedefleri olarak sunmaktadır. Buna rağmen, bu konudaki çabaların pek de bir işe yaramadığı fikri giderek yaygınlık kazanmaktadır. Çünkü yolsuzluğun seviyesini ölçmeyi amaçlayan değişik göstergeler yolsuzluğun azalmak yerine arttığına işaret etmekte, dünya giderek daha çok yolsuzluk olan bir yer haline gelmektedir.

Gösterilen ilgi ve azaltılması için sarf edilen onca çabaya rağmen, zaman içinde yolsuzluk artıyorsa bu bizi rahatsız etmeli midir? Çok sayıda ciddi sorunla boğuşan dünyada, yolsuzluk uğraşmaya değer bir şey midir? Her iki soruya verilmesi gereken cevap tabii ki net bir 'evet'tir. Yolsuzluğun, toplumun derinliklerine kadar işleyen olumsuz etkileri vardır. Konunun uzmanları yolsuzluğun sosyal, politik ve ekonomik etkilerinin neler olduğunu kapsamlı bir şekilde incelemiş, farklı çalışmalar, yolsuzluğun yoksulların gelirlerini düşürdüğünü, kaynakların etkin dağıtımını ve verimliliği olumsuz etkilediğini, yerli ve yabancı yatırımcıların kararlarını ve diğer sermaye hareketlerini olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir. Bu çalışmalardan bazılarını kaynakça bölümünde yer verilmiştir.

Yolsuzluk konusuna gerek ekonomik açıdan gerekse toplumsal ve siyasal açıdan baktığımızda iki olumsuz nokta öne çıkmaktadır: Yolsuzluk,

(3) Bu bölüm, büyük oranda 'Gokcekus, O. (with K. Bengyak). (2014). Peculiar Dynamics of Corruption: Religion, Gender, EU Membership, and Others. Singapore: World Scientific'ten alınmıştır.

kaynakların etkin kullanımından uzaklaşılmasına neden olduğu gibi sosyal adaleti de ciddi şekilde zedelemektedir. Şöyle ki, yolsuzluk, nispi fiyatları çarpıtarak kaynakların yanlış dağıtılmasına, dolayısıyla ekonomik etkinlik anlamında kayıplara yol açar. Bilindiği üzere, piyasa ekonomilerinde nispi fiyatlar hem üreticilerin hem de tüketicilerin üretim ve tüketim kararlarını verirken esas aldıkları bir çapa niteliğindedir. Dolayısıyla, yolsuzluk nispi fiyatları çarpıtarak hem üretim hem de tüketim için ayrılan kaynakların etkin bir şekilde harcanamamasına sebep olur. Bu da olaya salt ekonomik açıdan yaklaşıp, bölüşümü bir kenara bıraktığımızda dahi yolsuzluğun yüksek bir maliyeti olduğunu gösterir.

Daha da önemlisi, çok sayıda çalışma göstermektedir ki yolsuzluk, yoksulları ve sosyal anlamda dezavantajlı olan diğer grupları çok daha fazla etkilemekte ve gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme süreciyle hız kazanan eşitsizlik sorununu daha da derinleştirmekte ve sosyal adaleti bozmaktadır.

Özellikle sağlık ve eğitim alanlarındaki yolsuzluklar, yoksulları ve diğer dezavantajlı grupları çok daha olumsuz bir şekilde etkilemekte, gerekli ve hak ettikleri eğitim ve sağlık hizmetlerini alamamalarına yol açmaktadır. Bu ise beşeri sermayelerini artırma ve dolayısıyla toplumsal statülerini iyileştirme fırsatlarını onların elinden almakta, yukarıya doğru toplumsal mobilitayı ve yoksullukla mücadeleyi sınırlamaktadır. Zenginlerin daha da zenginleştiği, fakirlerinse daha da fakirleştiği bir zemin ortaya çıkmakta, toplumsal doku zarar görmektedir.

Konunun uzmanları yolsuzluğun olumsuz etkilerine ek olarak ne tür koşul ve ortamların yolsuzluğu artırdığı hususunda da detaylı çalışmalar yapmıştır. Yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde kamu sektörünün görece büyük, yönetişimin zayıf, şeffaflığın seviye ve kalitesinin düşük, piyasaların istikrarsız, hukuk sisteminin kırılgan, siyasal ve bireysel hakların zayıf olduğu görülmektedir.

İlgili literatüre baktığımızda, yolsuzluğun nasıl azaltılacağı konusunda da detaylı bilgiler bulunduğunu görmekteyiz. Bütün bunlara rağmen, yolsuzluğun ne olduğu, nasıl tanımlanması gerektiği konusunda bir fikir birliği yoktur. Kuşkusuz yolsuzluğun nasıl tanımlandığı, onunla nasıl baş

edilmeye çalışılacağını da belirleyeceği için önemlidir. Örneğin yolsuzluk sadece devlet memurlarına meşru yollardan alınamayacak kamu hizmet ve mallarına erişmek veya yapılan kanunsuzlukları görmezlikten gelmeleri için ödenen para, bir başka deyişle rüşvet ise, yolsuzluğu azaltmak rüşveti azaltmakla eşanlı olacaktır. Eğer yolsuzluk daha geniş kapsamlı görülürse ve “kamu görevinin şahsi menfaat için kullanılması” şeklinde tanımlanırsa, o zaman yolsuzluğu engellemek için yapılması gerekenler de daha geniş kapsamlı olacaktır. Bunlar yanında, ekonomik ve politik anlamda nüfuz sahibi olanların, kendi zümresel ya da şahsi çıkarlarını gözeterek ve toplumsal çıkarlar hilafına kuralları değiştirmesini de yolsuzluk olarak tanımlamak gerektiğini iddia edenler de vardır. Benzer şekilde, yolsuzluğun bu şekilde tanımlanması da yolsuzlukla farklı bir mücadeleyi gerektirecektir.

Yolsuzluğun tanımlanmasındaki zorluğa ek olarak, ölçülmesi konusunda da farklı yaklaşımlar vardır. Çünkü yolsuzluk doğası gereği kaydı tutulan bir şey değildir. Bu yüzden de yolsuzluğu resmi istatistikler kullanıp ölçmek kolay değildir. Bunun yerine araştırmacılar, bizim bu çalışmada yapmış olduğumuz gibi, genellikle anket yöntemini kullanarak ‘yolsuzluk algısını’ ölçmeye çalışmaktadır. Bunun yanında, yolsuzluktan hüküm giyenlerin sayısını mukayese ederek yıldan yıla ya da aynı ülke içerisindeki farklı bölgeler arasında yolsuzluk düzeyinde ne şekilde değişiklikler olduğunu ölçmeyi hedefleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Her iki yaklaşım da kendi içinde avantajlar ve sıkıntılar barındırmaktadır. Bununla birlikte, bu iki yöntem dışında literatürde genel kabul görmüş başka bir yöntem de bulunmamaktadır.

Yolsuzluk algısının ne olduğunu tespit etmeye çalışan farklı kurumların yaptığı çok sayıda anket bulunmaktadır. Bu anketlerin bazıları yolsuzluğun düzeyinin ne olduğunu ya da bir önceki döneme göre artıp artmadığını ölçmek içindir. Bazılarıysa, yolsuzluğun daha çok hangi alanlarda olduğunu tespit etmeye yöneliktir. Yolsuzluğu zorlaştıran kural ve koşulların mevcut olup olmadığını bulmaya yönelik olan anketler olduğu gibi, mevcut kanun ve kuralların ne kadar uygulandığını anlamaya yönelik çalışmalar da vardır. Giriş bölümünde ifade edilmiş olduğu üzere, bu çalışmada da yukarıda bahsedilen yolsuzluğun farklı boyutlarını tespit etmek amacıyla bütünlüklü bir anket çalışması yapılmıştır. İleriki bölümlerde, bu anketin bulguları sunulacaktır.

Bölüm 3:

Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algı Endeksi

Daha önce de belirtilmiş olduğu üzere, Uluslararası Şeffaflık Örgütü – Yolsuzluk Algı Endeksi (TI-CPI) farklı kurumların hazırlamış olduğu çalışmalardan yolsuzlukla ilgili kısımların bir araya getirilmesinden ortaya çıkan bileşik bir endekstir.⁴ Ne yazık ki, bu farklı çalışmaların hiçbiri si ülkemize yer vermemektedir. Bundan dolayı, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün yararlandığı kaynaklar olan IMD, WEF, EIU ve Bertelsmann SGI'den gelen sorularla biz iki ayrı anket oluşturduk. Bu bölümde, önce bu dört kaynaktan gelen sorulara verilen cevaplar ışığında hesaplanmış skorlara ayrı ayrı yer verilecek; her skorun ülkemizi sıralamada hangi noktaya yerleştirdiğine bakılacak ve son olarak bileşik endeks skorumuzun bizi nasıl bir noktaya taşıdığı değerlendirilecektir.

Anketteki birinci soruya katılımcıların vermiş olduğu yanıtlardan KKTC'nin 2021 yılı için IMD skoru 30 olarak hesaplanmıştır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün metodolojisinde olduğu gibi bizim skorumuz da iş insanlarına yapılan anketten gelmiştir. Güney komşumuzun skoru 42'dir ki bu skor Avrupa Birliği ortalaması olan 59'un oldukça altındadır. Malta için bu skor mevcut değildir. Yakın komşularımız Türkiye ve Yunanistan'ın skorları sırasıyla 42 ve 54'tür.

Anketteki ikinci ve altıncı sorulardan gelen yanıtlara göre ülkemizin 2021 yılı WEF skoru 38 olarak hesaplanmıştır. Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün metodolojisine uygun olarak, bu skor da sadece iş insanlarına yapılan anketten gelmiştir.

(4) Bu bölümde paylaşılan kuzey Kıbrıs'a dair sonuçlar dışında kalan tüm skorlar Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2022 yılında yayınladığı rapordan gelmektedir. Raporun tamamı için bakınız: https://www.transparency.org/en/cpi/2021?gclid=Cj0KCQjwqc6aBhC4ARIsAN06NmNLZNmCkviyi2VOeVu0hmsu-35IxTaK-OpmROQ28jubpouSuXfZLSAaAmwvEALw_wcB

Bizimle benzer özellikler taşıyan ülkelerden güney komşumuzun skoru 60, Malta'nın skoruyse 51'dir. Yakın komşularımıza baktığımızda, Yunanistan'ın skorunun 48, Türkiye'nin skorunusa 61 olduğunu görüyoruz. Avrupa Birliği ülkelerinin ortalama skoruyse 60'tır. Bu çerçevede bakıldığında, ülkemizin skoru oldukça kötü görünmektedir.

Tablo 1: KKTC-WEF 2021 skoru ve skorun hesaplanmasında kullanılan bileşenler

Soru	Ölçek	Ortalama skor	Ortalama Skor (100 üzerinden)
KKTC'de kamu kaynaklarının, yolsuzluktan dolayı özel şirketlere, bireylere ve gruplara aktarılması ne kadar yaygındır?	1,2,3,4,5,6,7 1: Çok yaygın 7: Hiç yok	2.06	29
KKTC'de aşağıdaki durumlarda, rüşvet vermek ya da el altından (kayıt dışı) fazladan ödeme yapmak ne kadar yaygındır?	1,2,3,4,5,6,7 1: Çok yaygın 7: Hiç yok		46
<i>İthalat-İhracat işlemleri</i>		2.95	
<i>Elektrik, telefon, su gibi kamu hizmetleri</i>		3.72	
<i>Yıllık vergi ödemeleri</i>		3.17	
<i>Kamu ihaleleri</i>		2.22	
<i>Mahkeme kararlarını etkileme</i>		4.16	
Kuzey Kıbrıs - WEF 2021 Yolsuzluk Skoru=			38

Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün bileşik endeksi oluştururken kullandığı kaynakları ve soruları tanımladığı dokümana göre, EIU, bu skoru kendi merkezlerindeki uzmanlar yanında ülke uzmanlarına dayanarak belirlemektedir. Buna dayanarak biz de bu skorun hesaplanmasında sadece uzmanlardan gelen cevapları esas aldık. Uzmanlardan gelen cevaplara göre ülkemizin EIU skoru 23 olarak hesaplanmıştır. Bu puan geçen yılki puanın 4 puan gerisindedir. Bu skor, skorları 55 olan güney komşumuzun ve küçük ada ülkesi Malta'nın oldukça gerisindedir. Kuzey Kıbrıs, 63 olan AB ortalamasının da oldukça uzağındadır. Skorumuz, yakın komşularımız Yunanistan ve Türkiye'nin 37 olan skorlarının da gerisindedir.

Tablo 2: KKTC-EIU 2021 skoru ve skorun hesaplanmasında kullanılan bileşenler

Sorular	Ortalama Skor (100 üzerinden)
KKTC'de kamu ihalelerini kazanabilmek ya da çıkar/ayrıcılık elde edebilmek için rüşvet verme geleneği var mıdır?	25
Kamu kaynakları bakanlar/yetkililer tarafından kişisel ya da partisel amaçlarla kötüye kullanılıyor mu?	20
Yetkililerin elinde hesap verme kaygısı taşımadan kullanabilecekleri denetime tabi olmayan özel fonlar var mı?	30
Genel olarak kamu kaynakları istismar ediliyor mu?	15
Kamu kaynaklarının tahsisi ve kullanımını düzenleyen ve hesap verilebilirliği sağlayan kesin prosedürler var mıdır?	40
Kamuda üst kademedeki (müsteşar ve müdür) yapılan atamalar yanında, kamuya bağlı kurum ve kuruluşların yönetim kurullarına yapılan atamalar ne ölçüde liyakata dayanmaktadır?	10
Kuzey Kıbrıs – EIU 2021 Skoru =	
	23

Son olarak, uzmanlar tarafından verilen yanıtlar temelinde hesaplanan Bertelsmann SGI skorlarına baktığımız zaman, yine kaygı verici bir tabloyla karşı karşıya olduğumuz görülmektedir: Bertelsmann SGI skorumuz 22'dir. Yani, kamudaki yetkililerin işlerini dürüst bir şekilde yapmalarını sağlamak için oluşturulan mekanizmalar fiiliyatta caydırıcı olmaktan çok uzaktır. Bu skorda da geçtiğimiz yıla göre bir puanlık düşüş olmuştur. Güney komşumuzun skoru 35, Malta ve Yunanistan'ın skorlarıysa 53'tür. AB ülkelerinin skorlarının ortalaması 63 iken, Türkiye'nin skoruysa 26'dır.

Tüm bu skorların ortalaması olan KKTC TI-CPI 2021 skoru 28'dir.

Tablo 3: KKTC-Bertelsmann SGI 2021 skoru ve skorun hesaplanmasında kullanılan bileşenler

Sorular	Ortalama Skor (100 üzerinden)
Medya ve yurttaşlar resmi blgilere ne lde eriřebilmektedir?	30
Etkin ve bağımsız bir mali denetim birimi var mı?	10
Tespit edilen bir yolsuzluğun yargıya taşınması bağlamında, etkin ve bağımsız hareket eden bir Başsavcılık var mıdır?	15
Tespit edilen bir yolsuzluğun yargıya taşınması bağlamında, etkin ve bağımsız hareket eden bir Polis Teşkilatı var mıdır?	15
Bağımsız mahkemeler, hükümet ve kamu idaresinin yasalara uygun hareket edip etmediğini ne lde kontrol eder?	55
Etkin ve bağımsız bir merkezi ihale sistemi/birimi var mı?	15
Parti finansmanı ve seçim kampanyası finansmanı ne lde şeffaftır; etkin bir şekilde denetlenir ve kuralların ihlali durumunda orantılı ve caydırıcı yaptırıma tabidir?	15
Kamudaki yetkililerin hesap verebilirliğini artırmaya yönelik tedbirler (örneğin mal beyanında bulunulması; mesleki etik kuralları, kamu çıkarlarıyla şahsi çıkarların çelişmesini engelleyecek tedbirler) var mı?	20
Kuzey Kıbrıs – Bertelsmann – SGI 2021 skoru = 22	

Tablo 4: KKTC 2021 Yolsuzluk Algı Skoru ve bileşenleri

IMD Yolsuzluk Skoru =	30
EIU Yolsuzluk Skoru =	23
WEF Yolsuzluk Skoru =	38
Bertelsmann-SGI Yolsuzluk Skoru =	22
	
Kuzey Kıbrıs 2021 Skoru =	28

Tablo 5: 2021 KKTC yolsuzluk algı skorlarının seçilmiş ülkelerin skorlarıyla mukayesesi

	Kuzey Kıbrıs	Kıbrıs	Malta	Yunanistan	Türkiye	Avrupa Birliği
Bertelsmann SGI	22	35	53	53	26	63
EIU	23	55	55	37	37	63
IMD	30	42		54	42	59
WEF	38	60	51	48	61	60
TI-CPI	28	53	54	50	38	64
Sıralama	140	52	49	59	96	30

0-100 arası bir ölçekte yapılan değerlendirmede, 0 yolsuzluğun çok yüksek olduğunu gösterirken 100 yolsuzluğun hiç bulunmadığına işaret etmektedir. Bu yıl, en temiz çıkan üç ülke 88 skoruyla Danimarka, Finlandiya ve Yeni Zelanda olurken, yolsuzluğun en yoğun olduğu ülkeler 13, 13 ve 11 skorlarıyla iç savaşın hüküm sürdüğü Somali, Suriye ve Güney Sudan olmuştur.

TI-CPI skoru hesaplanan 180 ülke ve bölge içerisinde 28 skoru bizi Myanmar, Moritanya, Pakistan ve Özbekistan'la birlikte 140'ıncı sıraya yerleştirmektedir. Bu skor bizi mukayese için kullandığımız tüm ülkelerin gerisine düşürmektedir. Bu sıralamada Kıbrıs'ın güneyi 52'nci, Malta 49'uncu, Yunanistan 58'inci sıradadır. Türkiye ise 44 basamak önümüzde 96'ıncı sıradadır. Son derece kaygı verici bir diğer husus da skorumuzun 180 ülke ve dünyanın ortalaması olan 43'ün de oldukça gerisinde olmasıdır.

Tablo 6: KKTC'nin TI-CPI 2021 sıralamasındaki yeri

Ülke	Skor	Sıra
Azerbaycan	30	128
Bolivya	30	128
Cibuti	30	128
Dominik Cum.	30	128
Laos	30	128
Paraguay	30	128
Togo	30	128
Kenya	30	128
Angola	29	136
Liberya	29	136
Mali	29	136
Rusya	29	136
Kuzey Kıbrıs	28	140
Moritanya	28	140
Myanmar	28	140
Pakistan	28	140
Özbekistan	28	140
Kamerun	27	144
Kırgızistan	27	144
Uganda	27	144
Bangladeş	26	147
Madagaskar	26	147
Mozambik	26	147

Bölüm 4:

İş İnsanlarıyla Yapılan Anketin Detaylı Sonuçları

İş insanlarıyla yapılan anket 22 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların bir kısmı Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün skor hesaplamak için kullandığı sorularla bire bir aynıdır. Bir kısmı Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün farklı çalışmalarda kullandığı sorulardandır. Kalan kısmıysa, ülkemiz özelinde bizim formüle ettiğimiz sorulardır. Bu bölümde, bu sorulara verilen yanıtlar detaylı bir şekilde rapor edilmektedir.

Soruların büyük çoğunluğunda katılımcılardan cevaplarını 1-7 arası bir ölçekte vermesi istenmiştir. Bu sorulara gelen yanıtların değerlendirilmesinde ve grafiklerin hazırlanmasında, 1-2 ve 6-7 net cevaplar olarak alınmış, 3-5 arası cevaplarsa ayrı bir kategori olarak gösterilmiştir. Şöyle ki, soruda örneğin yolsuzlukla mücadelede herhangi bir kurumun ne kadar başarılı olduğu sorulmuşsa, '1-2' 'çok başarılı,' '3,4,5' orta, '6-7' ise 'çok başarısız' olarak değerlendirilmiş ve şekiller buna göre hazırlanmıştır. Bir önceki bölümde ele alınan skorların hesaplanmasında baz alınan cevaplardaysa doğrudan sayısal değer kullanılmıştır.

A. Yolsuzluk algısı ne düzeydedir ve bir önceki yıla göre nasıl değişmiştir?

Anket, IMD'den gelen ve ülkede yolsuzluk ve rüşvetin bulunup bulunmadığına dair doğrudan bir soruyla başlamaktadır. Ankete katılanların %64'ü KKTC'de yolsuzluk ve rüşvetin 'çok yaygın' olduğunu düşünürken, %3'ü yolsuzluğun hiç olmadığı kanaatindeydi. Bir başka ifadeyle, katılımcıların %97'si, farklı derecelerde de olsa, ülkede yolsuzluk olduğunu düşünmektedir. Biraz farklı şekilde formüle edilmiş ikinci ve dördüncü sorular da benzer sonuçlar vermektedir. 'Kamu kaynaklarının, yolsuzluktan dolayı özel şirketlere, bireylere ve gruplara aktarılması ne ka-

dar yaygındır?’ şeklinde sorulduğu zaman katılımcıların %64’ü ‘çok yaygın’ yanıtını verirken, sadece %3’ü ‘hiç yoktur’ yanıtı vermiştir. ‘Kamu ihalelerini kazanabilmek ya da çıkar/ayrıcalık elde edebilmek için rüşvet verme geleneği var mıdır?’ şeklinde sorulduğundaysa katılımcıların %62’si bunun ‘çok yaygın’ olduğu kanaatinde olduğunu belirtirken, sadece %5’lik bir kesim bu soruya ‘hiç yok’ yanıtını vermiştir.

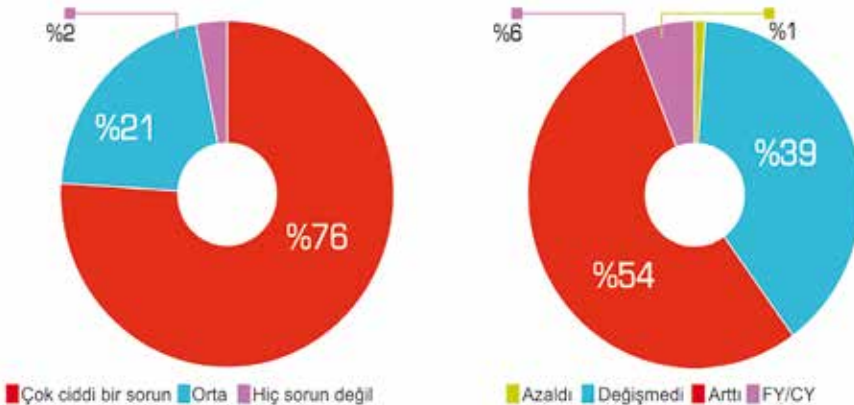
Grafik 1: Yolsuzluk, rüşvet ve rant

‘Yolsuzluk ülkemizde ne kadar büyük bir sorundur’ sorusuna cevap verenlerin %76’sı ‘çok ciddi bir sorundur’ yanıtını verirken, %2’lik bir kesim bunun hiç sorun olmadığını ifade etmiştir.

Beşinci sorudaysa, katılımcılardan yolsuzluğun bir önceki yıla göre artıp artmadığı konusunda bir değerlendirme yapmaları istenmektedir. Bu soruya cevap verenlerin %39’u son bir yıl içerisinde yolsuzluğun aynı kalmış olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların çoğunluğuysa (%54) yolsuzluğun arttığını düşünürken, %1’den daha küçük bir grup yolsuzluğun azalmış olduğu fikrini beyan etmiştir.

Grafik 2: Yolsuzluk ciddi bir sorun mu? Durum geçen yıla göre değişti mi?

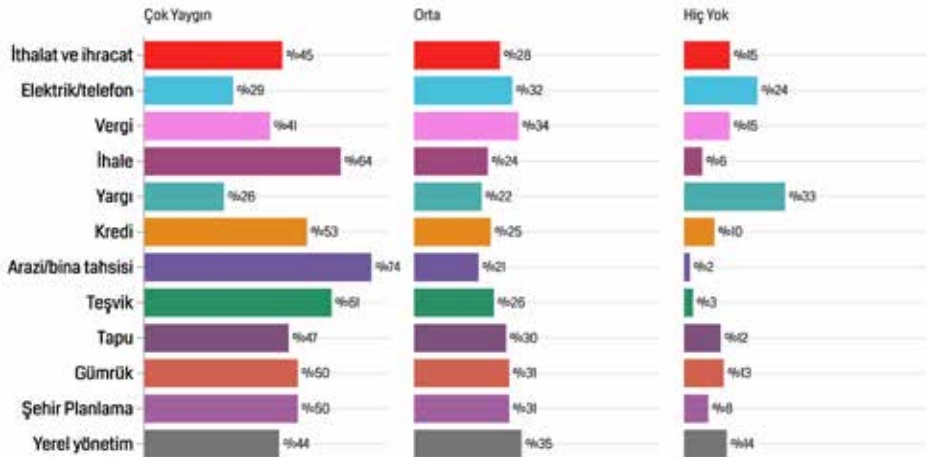

B. Yolsuzluk spesifik olarak hangi alanlarda yapılıyor?

Altıncı soruda ‘KKTC’de aşağıdaki durumlarda, rüşvet vermek ya da el altından (kayıt dışı) fazladan ödeme yapmak ne kadar yaygındır?’ diye sorulmuştur. 2018 yılında yayınladığımız ilk raporda, WEF kaynaklı bu soruya ülkemiz şartlarına uygun olarak fazladan iki durum eklemiştik. Bunlar, ‘kamuya ait arazi ve binaların tahsis ve kiralanması’ ve ‘kamu bankalarından kredi alırken’di. Çalışmanın bulgularını paylaştığımız kesimlerden gelen geri iletiler doğrultusunda, ikinci çalışmada, ‘teşvikler’, ‘tapu işlemleri’, ‘gümrük işlemleri’ ve ‘şehir planlama’ izinleri de ankete eklendi. Son olarak, 2020 yılında çıkan üçüncü çalışmada, tüm bunlara ek olarak, ‘belediye hizmetleri’ de soru listesine eklenmiştir. Fakat, bu sorular başka ülkelerde sorulmadığı, dolayısıyla da mukayese olanağı olmadığı için endeks skorunun hesaplanmasında kullanılmamıştır. Bununla birlikte, bu sorulara alınan yanıtlardan elde edilen bulgular ülkemizdeki yolsuzluk algısına ışık tutması açısından bir gösterge niteliğindedir.

Katılımcılara göre ‘rüşvet ya da el altından fazladan ödeme yapmanın’ en yaygın olduğu üç işlem şu şekilde sıralanmıştır: Katılımcıların %74’ü ‘kamuya ait arazi ve binaların tahsisi ve kiralanması’ işlemlerinde rüşvetin çok yaygın olduğunu düşünmektedir; bunu ‘kamu ihaleleri ve izinler’ (%64) ve ‘teşvikler’ (%61) takip etmektedir.

Grafik 3: Rüşvetle en fazla hangi durumlarda karşılaşılıyor?

Rüşvetin en az olduğu alanlarda şunlardır: Katılımcıların üçte biri kadarı 'yargı kararlarını etkilemek için' rüşvetin hiç olmadığını söylemiştir. 'Devletten elektrik, su ve telefon gibi hizmetleri alırken' hiç rüşvet olmadığını söyleyenlerin oranıysa %24'tür.

Yukarıdaki soruya devam niteliğinde 'son bir yıl içerisinde yukarıdaki hizmetlerden herhangi birini almak için ilgili yetkiliye rüşvet ya da hediye vermeniz ya da bir iyilik yapmanız gerekti mi?' sorusuna katılımcıların %41'i 'evet' %48'iye 'hayır' cevabı vermiştir.

Grafik 4: Son bir yılda ilgili yetkiliye rüşvet vermeniz gerekti mi?

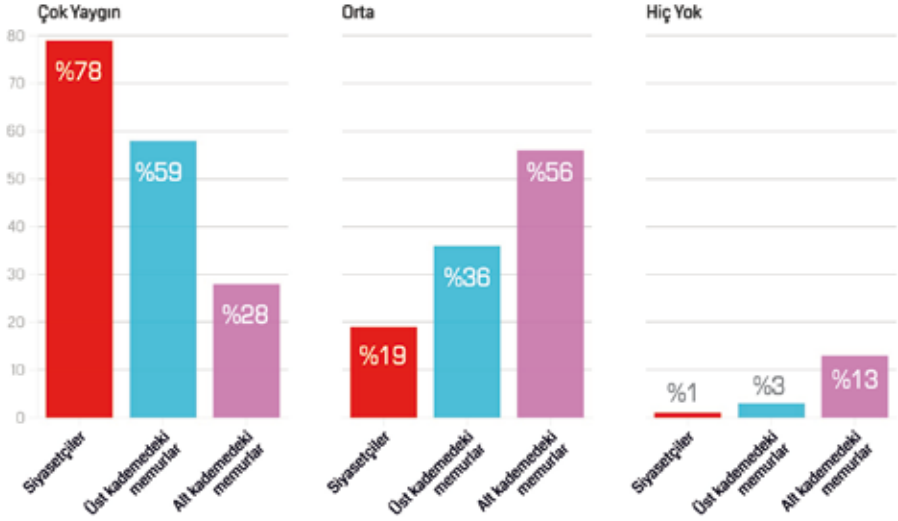

C. Kamu kaynakları istismar ediliyor mu? Kimler taraf oluyor?

Sekizinci soruya verilen yanıtlara göre katılımcıların %74'lük bir bölümü kamu kaynaklarının bakanlar/yetkililer tarafından (kişisel ya da partisel amaçlarla) 'çok yaygın' şekilde kötüye kullanıldığını düşünmektedir. Sadece %3'lük bir kesim yetkililerin kamu kaynaklarını hiç kötüye kullanmadığını ifade etmiştir.

Dokuzuncu soruda, farklı gruplar içerisinde yolsuzluğun ne kadar yaygın olduğu sorulmuştur. Ankete katılanların %78'i yolsuzluğun siyasetçiler arasında 'çok yaygın' olduğunu söylemektedir. Üst kademe memurlarla alt kademe memurlar arasında bir mukayese yapmaları icap eden soruya katılımcıların vermiş olduğu cevaplar bu iki grup arasında ciddi bir ayrım olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Katılımcıların %59'u üst kademedeki memurlar arasında yolsuzluğun 'çok yaygın' olduğunu düşünürken, bu oran alt kademe memurlar arasında %28 seviyesine inmektedir.

Grafik 5: Kimler yolsuzluğa karışıyor?

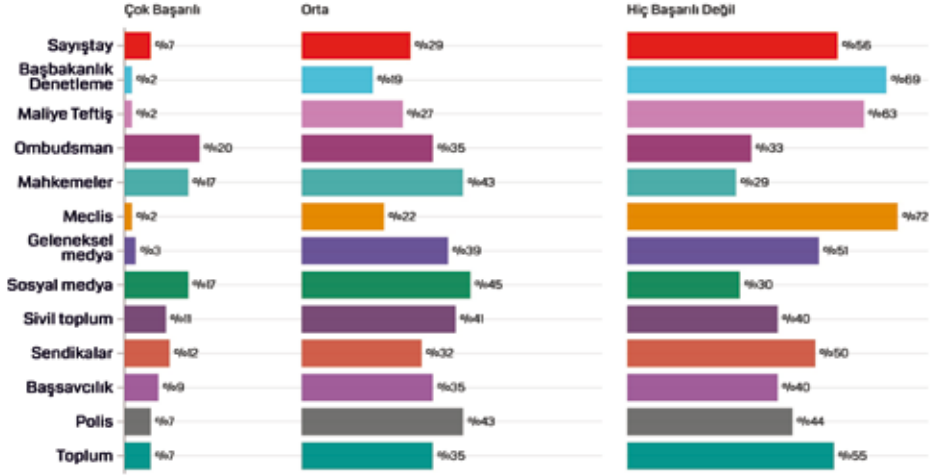
E. Farklı kurumlar yolsuzluğu önlemede ne kadar başarılıdır?

Onuncu soruda, çeşitli kurumların yolsuzluğu önlemede ya da ifşa etmede, ne kadar başarılı olduğu sorulmuştur. Bu sorudan elde edilen yanıtlar da karamsarlık yaratacak türdendir.

Katılımcıların en başarılı ya da etkili bulduğu kurum, ilk dört çalışmada olduğunun aksine bu yıl sosyal medya olmamıştır. İş insanlarıyla yapılan ankette, ‘yolsuzluk ve usulsüzlüklerle mücadele etmesi ya da bunları ifşa etmesi gereken kurumlar sizce bu işte ne kadar başarılıdır/etkilidir?’ sorusu sorulmuştur. Ankete katılan iş insanları arasında herhangi bir kurumu ‘son derece başarılı/etkili bulanların’ oranı çok düşüktür. En etkili bulunan, katılımcıların %20’si tarafından çok başarılı bulunan Ombudsmandır; ikinci sırada Mahkemeler (%17), üçüncü sıradaysa sosyal medya (%17) yer almaktadır.

Meclis yanında mali denetim kurumları, Maliye Teftiş ve İnceleme Kurulu, Sayıştay ve Başbakanlık Denetleme Kurulu yolsuzlukla mücadelede en az başarılı olarak algılanan kurumlar olarak öne çıkmaktadır. Sıralamanın en sonunda katılımcıların %72’sinin hiç başarılı bulmadığı Meclis ve Başbakanlık Denetleme Kurulu (%69) yer almaktadır.

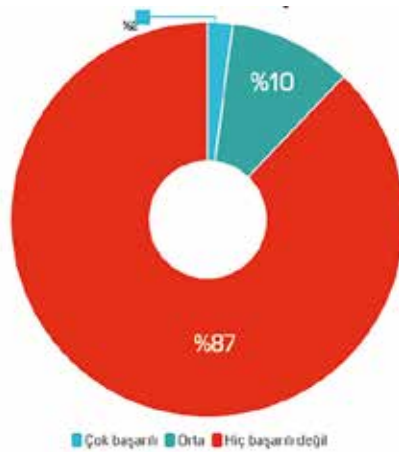
Grafik 6: Kurumların yolsuzluğu önlemede etkinliği?

F. Yolsuzlukla mücadelede hükümetin performansı nasıl?

On birinci soruda katılımcılara Hükümet'i yolsuzlukla mücadele konusunda ne kadar başarılı buldukları sorulmuştur. Katılımcıların %87'si Hükümeti hiç başarılı bulmazken, %2'si 'son derece başarılı' bulunduğunu ifade etmiştir.

Grafik 7: Yolsuzlukla mücadelede hükümet ne kadar başarılı?

G. Siyasette yolsuzluk algısı nasıldır?

Katılımcılara ülkemizde yapılan seçimler sırasında ‘seçmenlere belirli bir şekilde oy kullanmaları için para ödenmesi ya da özel bir menfaat vaat edilmesi’nin ne sıklıkta gerçekleştiği sorusu da sorulmuştur. Katılımcıların %77’si bunun sıklıkla olduğunu düşündüklerini ifade etmiştir. Sorunun ikinci kısmındaysa, iş insanlarına ‘seçmenlerin belirli bir şekilde oy kullanmamaları durumunda cezalandırılmakla tehdit edilmesi’nin ne sıklıkta olduğunu sorduk. Bu soruya katılımcıların %21’lik kısmı ‘çok seyrek’ ya da ‘hiçbir zaman’ yanıtını verirken, %41’lik bir kesim sıklıkla olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 7: Katılımcıların farklı durumlara ilişkin görüşleri -1-

	Hiçbir zaman (%)	Çok seyrek (%)	Bazen (%)	Sıklıkla (%)	Çok sık (%)	Bilmiyor (%)
Seçimlerde menfaat	1	3	13	26	51	6
Seçimlerde tehdit	10	11	15	15	27	22
Devlet ihalelerinde rüşvet /torpil	1	2	14	31	43	9
Yolsuzluğa karışanların cezalandırılması	43	34	13	3	2	5
Büyük şirketlerin vergi kaçırması	3	6	17	26	40	7

H. İş dünyası siyaset ilişkisine dair algı nasıldır?

‘Şirketlerin kârlı devlet ihalelerini kazanabilmek için para veya bağlantılarını kullanmasının’ sıklıkla gerçekleştiğini söyleyenlerin oranı %74’ken ‘büyük şirketlerin vergilerini ödemekten kaçınmasının’ sıklıkla karşılaşılan bir durum olduğunu ifade edenlerin oranı %67’dir. Benzer şekilde, KKTC Hükümetinin ‘büyük ölçüde, sadece kendi çıkarını düşünen, birkaç büyük çıkar grubu tarafından yönetildiğini’ söyleyenlerin oranı %70’tir. Ayrıca, katılımcıların %80’i ‘KKTC hükümeti, karar verirken benim gibi insanların görüşlerini dikkate alır’ ifadesine katılmadığını söylemektedir.

I. Yolsuzluğa karşı mücadelede durum nedir?

Ankete katılanların %77'si yolsuzluğa karışan yetkililere karşı gerekli cezai işlemlerin yapılmadığını söylemektedir. Sıradan vatandaşların yolsuzlukla mücadelede fark yaratabileceğine inananlarla inanmayanların oranıysa aynı düzeydedir (%42).

Tablo 8: Katılımcıların farklı durumlara ilişkin görüşleri -2-

	Katılmıyorum (%)	Ne katılıyorum ne katılmıyorum (%)	Katılıyorum (%)	Bilmiyorum (%)
Hükümet benim gibi insanların görüşlerini dikkate alır.	80	11	6	3
Hükümet, büyük çıkar grupları tarafından yönetilmektedir.	12	14	70	4
Sıradan vatandaşlar yolsuzlukla mücadelede fark yaratabilir.	42	13	42	3
İyi hizmet verdiği sürece, hükümetin yolsuzluğa bulaşması kabul edilebilir.	92	3	5	1

İ. Yolsuzluğa karşı tolerans var mı?

Yolsuzluğa tolerans çok düşüktür. 'İyi hizmet verdiği sürece, hükümetin yolsuzluğa bulaşması kabul edilebilir bir şeydir' ifadesine katılmadığını söyleyenlerin oranı %92'ye ulaşmaktadır.

Bölüm 5:

Sonuç ve Öneriler

İş insanları ve uzmanlarla yapılan anketlerden elde ettiğimiz sonuçlar ülkemizde yolsuzluğun bir yükseliş trendinde olduğunu göstermektedir. Bu da ülke skoruna net bir şekilde yansımış durumdadır.

Ankete katılan iş insanlarının dörtte üçü (%76) yolsuzluğu ‘çok ciddi bir sorun’ olarak tanımlamaktadır. Bu, geçen yıla göre belirgin bir artışa işaret etmektedir; geçtiğimiz yıl bu görüşte olanların oranı %58’di. Buna ek olarak, yolsuzluğun son bir yıl içerisinde azaldığını düşünenlerin oranı %1’in altındayken, arttığını düşünenlerin oranı %54 düzeyindedir.

Sorular ne şekilde formüle edilirse edilsin, yolsuzluk ‘çok yaygın’ diyenlerin oranı, ‘hiç yok’ diyenlerin oranından çok daha fazladır. Örneğin, ‘KKTC’de rüşvet ve yolsuzluk var mı’ sorusuna ‘çok yaygın’ diyenlerin oranı %64’ken, ‘hiç yoktur’ diyenlerin oranı sadece %3’tür. 2019 yılında bu oranlar, sırasıyla %41 ve %15’ken, 2020’deyse %52 ve %12’ydi. Bu durum IMD skorunun 2019’da 47’yken, 2020’de 42’ye, 2021’deyse 30’a inmesini açıklamaktadır.

WEF skorunu belirleyen alanlarda da belirgin bir gerileme söz konusudur. Örneğin 2019 yılında, ithalat ve ihracat işlemlerinde rüşvet hiç yoktur diyenlerin oranı %41’ken, bu oran 2020’de %30’a, 2021’deyse %15’e inmiştir. Kamu ihaleleri konusunda da benzer bir kötüleşme gözlemlenmektedir. 2019’da bu alanda rüşvet hiç yoktur diyenlerin oranı %29’ken, 2020’de bu oran %19’a, 2021’deyse %6’ya düşmüştür. Bunların sonucunda da 2021 WEF skorunda 2019 yılına göre 19, 2020 yılına göreyse 16 puanlık bir gerileme söz konusudur.

Bu noktada şunu da eklemekte fayda vardır ki WEF tarafından sorulmadığı için skor hesaplanmasına katmadığımız alanlarda da ciddi sıkıntılar bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse, geçtiğimiz dört çalışmada olduğu gibi, 2021 yılında da kamuya ait taşınmazların tahsisi ve kiralanması ile teşvikler rüşvetin en yaygın olduğu alanlar olarak öne çıkmıştır. Burada kaygı verici olan bir diğer nokta da son iki yılda ciddi bir kötüleşmenin söz konusu olmasıdır. 2019'da bu iki alanda, rüşvetin çok yaygın olduğunu söyleyenlerin oranı sırasıyla %46 ve %37'yken, 2020'de bu oranlar %53 ve %46'ya çıkmıştır. 2021'deki durumsa daha da vahimdir: Kamuya ait taşınmazların tahsisi ve kiralanmasında rüşvetin çok yaygın olduğunu söyleyenlerin oranı %74, teşviklerde rüşvetin çok yaygın olduğunu söyleyenlerin oranıysa %61'dir.

Geçen yılki çalışmada yaptığımız gibi, bu yılki çalışmada da bu soruya devam niteliğinde bir soru kullandık ve iş insanlarına geçtiğimiz bir yıl içerisinde bu hizmetlerden herhangi birini almak için rüşvet vermeleri gerekip gerekmediğini de sorduk. Geçtiğimiz yıl katılımcıların %12'si bu soruya 'evet' yanıtı vermişti. Bu yıl evet diyenlerin oranı %41'e fırlamış durumdadır.

İş insanları, yolsuzluktan en fazla siyasetçileri sorumlu tutmaktadır. Başta Meclis ve kamu harcamalarını denetlemekle yükümlü kurumlar olmak üzere, katılımcıların yolsuzluğu engellemesi beklenen kurumsal mekanizmalara olan güveni oldukça düşüktür. Bundan, kâğıt üstünde bağımsız olan kurumların fiiliyattaki bağımsızlığının sorgulanmakta olduğu anlaşılmaktadır.

İş insanlarının anketimize verdiği yanıtları esas alarak, bir önceki yıla göre, yolsuzlukla mücadele çerçevesinde, kurumlara olan güven temelinde genel bir değerlendirme yaparsak durumun kötüye gittiğini söylemek mümkündür. Yolsuzluğun saptanmasından cezalandırılmasına kadar giden süreçte yer alan kurumlar, iş insanlarından geçer not almaktan oldukça uzaktadır. Şöyle ki, yolsuzluğu saptamakla yükümlü mali denetim kurumlarını (Sayıştay, Başbakanlık Denetleme Kurulu, Maliye Teftiş Kurulu) 'çok başarılı' bulanların oranı %10'u bulmamaktadır; katılımcıların çoğunluğu bunları çok başarısız bulmaktadır. Benzer şekilde, Polis, Başsavcılık ve Meclisi çok başarılı bulanların oranı da %10'a dahi ulaşmamaktadır.

Bu yıl ilk kez sorduğumuz sorulara verilen yanıtlar iş insanlarının iş dünyası-siyaset ilişkisine dair algılarının da oldukça olumsuz olduğunu göstermektedir. Örneğin, katılımcıların %70'i, Hükümetin, büyük ölçüde, sadece kendi çıkarını düşünen, birkaç büyük çıkar grubu tarafından yönetildiğini düşünürken, %80'i Hükümetin karar verirken kendi görüşlerini dikkate almadığını ifade etmektedir.

İş insanlarının yanıtlarına yansıyan kötümserliği uzmanların yanıtlarında da görmek mümkündür. Uzmanlara göre, son bir yıl içerisinde ne kurumsal çerçevede ne de uygulamada somut bir iyileşmeden söz etmek mümkündür. Bilakis, durumun bir önceki yıla göre genel olarak değişip değişmediği sorulduğunda uzmanlar kötüye doğru bir gidiş olduğuna işaret etmiştir. Bu, özellikle EIU skorunda somut olarak görülebilmektedir.

Uzmanlarla yapılan bir önceki çalışmada ortaya çıkan şu çarpıcı tespitler geçerliliğini korumaktadır: (1) Kurumsal altyapıda birtakım eksiklikler bulunmaktadır. Bu, şu şekillerde ortaya çıkmaktadır: (a) İlgili konuda yasa yoktur; (b) yasanın uygulanmasını sağlayacak tüzükler eksiktir; ya da (c) mevzuatta yasanın tam olarak uygulanmasını engelleyen boşluklar bulunmaktadır. (2) Kurumsal düzenlemelerde noksanlık bulunmadığı durumdaysa, uygulamada sıkıntılar yaşanmaktadır. Uzmanlara göre, bunun da üç, birbiriyle ilintili, temel sebebi vardır: (a) Personel eksikliği. Bazı kurumlar kendilerine yüklenen görevleri yapabilecekleri sayıda personele sahip değildir; (b) üst kademelere yapılan atamalar son derece siyasallaşmış olduğundan dolayı denetimleri yapmakla ya da yasaları uygulamakla yükümlü olanlar bu görevlerini yapmakta isteksiz davranmaktadır. Bu mevkilerde bulunanlar ya kendilerini atayan siyasi makamlara minnet duyduğu ya da yeniden atanabilme kaygısıyla işlerini layıkıyla yapmamaktadır; (c) işe alımlarda ve terfilerde uygulanan partizanlık bürokrasinin niteliğini kötüleştirmektedir. Bir başka deyişle yolsuzluğu önlemede kilit durumda olan kamu personelinin bir kısmı ehil değildir. Özetlemek gerekirse, yasal boşluklardan dolayı ya da yasaların öngördüğü denetimler yapılmadığı ya da yapılamadığı için kamu kaynakları istismara açık hale gelmektedir.

Kısacası, bu beşinci çalışmanın sonuçları da daha önceki dört çalışmada olduğu gibi yolsuzluk alanında ülke olarak arzulanan noktadan gittikçe

daha da uzaklaştığımızı göstermektedir.

Peki bu durumu değiştirebilmek için neler yapılabilir? Çeşitli kurumsal düzenlemelerle bir ülkedeki yolsuzluk düzeyini düşürmek mümkündür. Daha önceki dört raporda olduğu gibi bu yıl da aynı, dört somut öneri üzerinde duruyoruz. Bu dört öneri üzerinde ısrarla durmamızın iki temel nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, bu konularda kamuoyunda belli bir hassasiyet ve beklenti bulunması, ikincisiyse yapılacak değişikliğin nispeten kolay ve hızlı bir şekilde hayata geçirilebilmesidir. Yapılan önerilerin tamamının uygulanması durumunda, yolsuzluğu önleme anlamında kurumsal altyapımız daha güçlü bir noktaya gelmekle kalmayacak, bunun işareti olarak ülkemizin skoru ve sıralamadaki yeri ciddi bir şekilde yükselecektir.

İlk önerimiz, üçlü kararnameyle yapılan atamalar olarak bilinen, üst düzey mevkilere yapılan siyasi atamaların sınırlandırılmasıdır. Örneğin, her bakanlıkta sadece seçilmişlerle atanmışlar arasında köprü vazifesi görecek (müsteşar düzeyinde) tek bir atamanın yapılması her hükümet değişikliği olduğunda yapılan ve kamuoyunu çok rahatsız eden toplu müdür değişikliklerinin önüne geçecektir. Bu, kamu yönetimini daha profesyonel hale getirilmesine yardımcı olacağı gibi kurumsal hafızanın muhafaza edilmesine de katkı sağlayacaktır. Kamuoyunda, kamunun mali denetimine tabi olmayan ödeneklerin bulunduğu algısının ortadan kaldırılmasına yönelik adımların atılması da yolsuzlukla mücadelede önemli bir adım olacaktır. Uzmanlarla yapılan görüşmelerden ortaya çıkan sonuç aslında teknik olarak kamuda mali denetime tabi olmayan herhangi bir fonun bulunmadığıdır. Dolayısıyla burada yapılması gereken yeni bir yasa geçirmek ya da yeni bir mekanizma oluşturmak değil, zaten var olan yasaların titizlikle uygulanması ve mali denetim kurumlarının etkin bir şekilde çalıştırılmasıdır.

Mal ve borç bildiriminin tamamen şeffaf hale getirilmesi de önemli bir adım olacaktır. Benzer şekilde, bilgiye erişim konusunda yapılan düzenlemelerin tam olarak hayata geçirilmesi bizi yolsuzlukla mücadele anlamında çok daha iyi bir noktaya taşıyacaktır.

Bunlar dışında, yolsuzluğun tespiti ve cezalandırılmasında önemli rol oy-

nayan mali denetim kurumları, Başsavcılık ve Polisin güçlendirilmesi ve daha bağımsız hale getirilmeleri orta vadede yapılması gereken işler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların gerçekleşmesi için siyasetin gölgesinin bu kurumların üzerinden kaldırılması gerekmektedir.

Toplumumuza bir ayna tutmayı hedefleyen bu çalışmanın yolsuzluğa karşı mücadelede kamuoyuna bir ışık tutması temennisiyle...

Tablo 9: Önerilen 4 reformun uygulanması halinde skorlar ve sıralamadaki değişim

Reform	İyileşme		
	İlgili Skordaki Artış	Genel Skordaki Artış	Sıralamada Tırmanılan Basamak Sayısı
Hiç siyasi atama yapılmaması (EIU)	+15	+4	+18
Denetime tabi olmayan herhangi bir fon bulunmaması (EIU)	+12	+3	+16
Şeffaf mal ve borç bildirimini (SGI)	+10	+3	+16
Bilgiye erişimin sağlanması (SGI)	+9	+2	+12
Tüm reformların uygulanması	+46	+12	+55

EK:

Anket Formu (2021) - İş İnsanları

1.KKTC'de rüşvet ve yolsuzluk var mı?

1- Çok yaygın --- 7-Hiç yok

2.Yolsuzluk ülkemizde ne kadar büyük bir sorundur?

1- Çok yaygın --- 7-Hiç yok

3.KKTC'de kamu kaynaklarının, yolsuzluktan dolayı özel şirketlere, bireylere ve gruplara aktarılması ne kadar yaygındır?

1- Çok ciddi sorun --- 7-Hiç sorun değil

4.KKTC'de kamu ihalelerini kazanabilmek ya da çıkar/ayrıcılık elde edebilmek için rüşvet verme geleneği var mıdır?

1-Çok yaygın --- 7-hiç yok

5.Sizce bir sene öncesine göre, KKTC'de rüşvet ve yolsuzluk arttı mı, azaldı mı yoksa aynı mı kaldı?

Azaldı	Aynı kaldı	Arttı
1	2	3

6.KKTC'de aşağıdaki durumlarda, rüşvet vermek ya da el altından (kayıt dışı) fazladan ödeme yapmak ne kadar yaygındır?

1-Çok yaygın ---7-Hiç yok

a.İthalat ve ihracatla ilgili işlemler sırasında

b.Devletten elektrik ve telefon gibi hizmetleri alırken

c.Yıllık vergi ödemeleri

d.Kamu ihaleleri ve izinler/lisanslar

e.Yargı kararlarını etkilemek için

f. Kamu bankalarından kredi alırken

g. Kamuya ait arazi ve binaların tahsis ve kiralanması

h. Devlet teşvikleri

i. Tapu işlemleri

j. Gümrük işlemleri

k. Şehir planlama

l. Yerel yönetim/Belediye hizmetleri

6b. Son bir yıl içerisinde yukarıdaki hizmetlerden herhangi birini almak için ilgili yetkiliye rüşvet ya da hediye vermeniz ya da bir iyilik yapmanız gerekti mi?

Evet Hayır Cevap Yok (okumayınız)

1	2	3
---	---	---

7.Kamu kaynakları bakanlar/yetkililer tarafından kişisel ya da partisel amaçlarla kötüye kullanılıyor mu?

1-Çok yaygın --- 7-Hiç yok

8.Aşağıdaki gruplar içerisinde yolsuzluğun ne kadar yaygın olduğunu değerlendirebilir misiniz?

1-Çok yaygın --- 7-Hiç yok

a. Siyasetçiler

b. Üst kademelerdeki memurlar

c. Alt kademelerdeki memurlar

9.Yolsuzluk ve usulsüzlüklerle mücadele etmesi ya da bunları ifşa etmesi gereken kurumlar sizce bu işte ne kadar başarılıdır/etkilidir?

1-Hiç başarılı/etkili değil --- 7-Son derece başarılı/etkili

a. Sayıştay

b. Başbakanlık denetleme kurulu

c. Maliye teftiş ve inceleme kurulu

d. Ombudsman

e. Mahkemeler

f. Meclis

g. Medya

h. Sosyal medya

i. Sivil toplum

j. Sendikalar

k. Başsavcılık

l. Polis

m. Toplum

10. Şu andaki Hükümet yolsuzlukla mücadele konusunda ne kadar başarılıdır?

1-Hiç başarılı değil --- 7-Son derece başarılı

11. KKTC'de aşağıdaki durumların ne sıklıkta gerçekleştiğini düşünüyorsunuz?

0-Hiçbir zaman 1- Çok seyrek 2-Zaman zaman 3-Sıklıkla 4- Çok sık 5-FY/CY

a.Şirketlerin karlı devlet ihalelerini kazanabilmek için para veya bağlantılarını kullanması

b.Yolsuzluğa karşı yetkililere karşı gerekli cezai işlemlerin yapılması

c.Büyük şirketlerin vergilerini ödemekten kaçınması

d.Seçmenlere belirli bir şekilde oy kullanmaları için para ödenmesi ya da özel bir menfaat vaat edilmesi

e.Seçmenlerin belirli bir şekilde oy kullanmamaları durumunda cezalandırılmakla tehdit edilmesi

12. Aşağıdaki ifadelerin her biri için lütfen katılıp katılmadığınızı söyleyin.

0-Katılmıyorum 1-Ne katılıyorum ne katılmıyorum 2-Katılıyorum 3-Bilmiyorum

a.Sıradan vatandaşlar yolsuzlukla mücadelede fark yaratabilir.

b.İyi hizmet verdiği sürece, hükümetin yolsuzluğa bulaşması kabul edilebilir bir şeydir.

c.KKTC hükümeti, karar verirken benim gibi insanların görüşlerini dikkate alır.

d.KKTC Hükümeti, büyük ölçüde, sadece kendi çıkarını düşünen, birkaç büyük çıkar grubu tarafından yönetilmektedir.

Seçilmiş Kaynaklar

Abed, G. and Gupta, S. (2002). *Governance, Corruption and Economic Performance*, (International Monetary Fund, Washington, DC).

Ades, A. and Di Tella, R. (1999). Rents, competition and corruption, *American Economic Review*, 89, pp. 982–993.

Agasso Jr., D. (2013). The “varnished putrefaction” of corrupt Christians. *Vatican Insider*, <http://vaticaninsider.lastampa.it/en/the-vatican/detail/articolo/santa-marta-29582/>.

Bardhan, P. (1997). Corruption and development: A review of issues, *Journal of Economic Literature*, 25, pp. 1320–1346.

BBC. (Feb. 2006). The cost of corruption in Africa, *BBC News*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4723572.stm>.

Blunt, E. (Sept. 2002). Corruption ‘costs’ Africa billions, *BBC News*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/2265387.stm>.

Brunetti, A. and Weder, B. (2003). A free press is bad news for corruption, *Journal of Public Economics*, 87, pp. 1801–1824.

Campos, N. F. and Giovannoni, F. (2007). Lobbying and corruption and political influence, *Public Choice*, 131, pp. 1–21.

Choi, E. and Woo, J. (2011). Liberal reform, political corruption, and socioEconomic impacts in Asia and Eastern Europe, *International Journal of Comparative Sociology*, 52, pp. 181–196.

Chowdhury, S. K. (2004). The effect of democracy and press freedom on corruption: An empirical test, *Economics Letters*, 85, pp. 93–101.

Clarke, G.R.G. and Xu, L. C. (2004). Privatization, competition, and corruption: How characteristics of bribe takers and payers affect bribes to utilities, *Journal of Public Economics*, 88, pp. 2067–2097.

Di Tella, R. and Schargrotsky, E. (2003). The role of wages and auditing during a crack-down on corruption in the city of Buenos Aires, *Journal of Law and Economics*, 46, pp. 269–292.

Dimitrova-Grajzl, V., Grajzl, P., and Guse, A. J. (2012). Trust, perceptions of corruption, and demand for regulation: Evidence from post-socialist countries, *Journal of Socio-Economics*, 41, pp. 292–303.

Ernur, E. (2017). KKTÇ'de Yolsuzluk Yaygın, Kıbrıs, 20 Şubat 2017 (<http://www.kibris-gazetesi.com/ekonomi/kktcdc-yolsuzluk-yaygin/12987>)

Gokcekus, O. and Godet. A. (2006). Group dynamics of corruption in public organizations, *Journal of Economic Policy Reform*, 9, pp. 275–287.

Gokcekus, O. and Knörich, J. (2006). Does quality of openness affect corruption? *Economic Letters*, 91, pp. 190–196.

Gokcekus, O. (2008). Is it Protestant tradition or current Protestant population that affects corruption? *Economics Letters*, 99, pp. 59–62.

Gokcekus, O. and Muedin, A. E. (2008). Quantifying corruption by a human capital earnings equation, *International Review of Economics*, 55, pp. 243–252.

Gokcekus, O. and Suzuki, Y. (2011). Business cycles and corruption, *Economics Letters*, 111, pp. 138-140.

Gokcekus, O. and Suzuki, Y. (2013). Intensity of trade with the EU and corruption in Africa, *Journal of Economic Integration*, 28, pp. 610–630.

Gokcekus, O. (with K. Bengyak). (2014). *Peculiar Dynamics of Corruption: Religion, Gender, EU Membership, and Others*. Singapore: World Scientific.

Gokcekus, O., Muchova, E. and Brincikova, Z. (2015). Level and quality of openness and corruption in the ECA countries, *Applied Economics Letters* 22 (16), pp. 1340-1344.

Gokcekus, O. and Sonan, S. (2017). Political contributions and corruption in the United States. *Journal of Economic Policy Reform* 20 (4): pp. 360-372.

Gokcekus, O. and Ekici, T. (2020) Religion, Religiosity, and Corruption, *Review of Religious Research* 62: pp.562-581.

Gokcekus, O. and Schneider, F. (2020) Are Shadow Economy and Corruption in US States Substitutive or Complementary? An Empirical Investigation, *Sosyoekonomi* 28(46): pp. 11-23.

Gökçekuş, Ö. ve Sonan, S. (2018). *Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algısı Raporu: 2017*, Friedrich Ebert Stiftung.

Gökçekuş, Ö. ve Sonan, S. (2019). *Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algısı Raporu: 2018*, Friedrich Ebert Stiftung.

Gökçekuş, Ö. ve Sonan, S. (2020). *Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Algısı Raporu: 2019*, Friedrich Ebert Stiftung.

- Gorodnichenko, Y. and Peter, S.K. (2007). Public sector pay and corruption: Measuring bribery from micro data, *Journal of Public Economics*, 91, pp. 963- 991.
- Gupta, S. and Alonse-Terme, R. (2002). Does corruption affect income inequality and poverty? *Economics of Governance*, 3, pp. 23–45.
- Hessel, M. and Murphy, K. (2004). Stealing the state, and everything else: A survey of corruption in the postcommunist world, *Transparency International Working Paper*.
- Johnston, M. (1997). *Public Officials, Private Interests, and Sustainable Democracy: When Politics and Corruption Meet*, (Peterson Institute for International Economics, Washington, DC).
- Kaufmann, D. Hellman, J Jones, G., and Schankerman, M. (2001). Measuring governance, corruption, and state capture: How firms and bureaucrats shape the business environment in transition economies, *World Bank Policy Research Working Paper No. 2312*.
- Kaufmann, D., Kraay, A., and Mastruzzi, M. (2006). Measuring corruption: myths and realities, *Development Outreach* (World Bank, Washington D.C.).
- Kaufmann, D., Kraay, A., and Mastruzzi, M. (2010). The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues, *World Bank Policy Research Working Paper No. 5430*.
- Klitgaard, R. (1998). International cooperation against corruption, *Finance and Development*, 35, pp. 3–6.
- Klitgaard, R. (2000). Subverting corruption, *Finance and Development*, 37, pp. 2–5.
- Knack, S. (2006). Measuring corruption in Eastern Europe and Central Asia: A critique of the cross-country indicators, *World Bank Policy Research Working Paper No. 3968*.
- Knack, S. and Kisunko, G. (2011). *Trends in Corruption and Regulatory Burden in Eastern Europe and Central Asia*, (World Bank, Washington D.C.).
- Lambsdorff, J. (2003a). How corruption affects productivity, *Kyklos*, 56, pp. 457–474.
- Lambsdorff, J. (2003b). How corruption affects persistent capital flows, *Economics of Governance*, 4, pp. 229–243.
- Lambsdorff, J. (2003c). Transparency International corruption perceptions index, in *Transparency International, Global Corruption Report 2003*, (Pluto Press, Berlin), pp. 262–265.
- Lambsdorff, J. (2007). *The Institutional Economics of Corruption and Reform: Theory, Evidence, and Policy*, (Cambridge University Press, Cambridge).

Lambsdorff, J., (2008). Transparency International 2007 corruption perceptions index, in Transparency International, Global Corruption Report 2007, (Cambridge University Press, Cambridge), pp. 296–302.

Lipset, S.M. and Lenz, G.S. (2000). Corruption, culture, and markets, in Harrison, L.E., Huntington, S.P. (Eds.), Culture Matters, (Basic Books, New York).

Mauro, P. (2004). The Persistence of Corruption and Slow Economic Growth, IMF Staff Paper 51, (International Monetary Fund, Washington, D.C.).

Mukherjee, R. and Gokcekus, O. (2004). Gender and corruption in the public sector, in Transparency International, Global Corruption Report 2004, (Pluto Press, Berlin) pp. 337–339.

Nottebaum, D. and O. Gokcekus. (2013). Enlargement and corruption in the EU: a race to bottom or top?, in eds. Stancetic, V. and Jovanovic, S.M., History and Politics in the Western Balkans: Changes at the Turn of the Millennium, (Center for Good Governance Studies: Belgrade), pp. 184–213.

Olken, B. (2007). Monitoring corruption: Evidence from a field experiment in Indonesia, Journal of Political Economy, 115, pp. 200–249.

Reinikka R. and Svensson, J. (2004). Local capture: Evidence from a central government transfer program in Uganda, Quarterly Journal of Economics, 119, pp. 678–704.

Rose-Ackerman, S. (1999). Corruption and Government: Causes, Consequences and Reform, (Cambridge University Press, Cambridge).

Sandholtz, W. and Koetzle, W. (2000). Accounting for corruption: economic structure, democracy, and trade, International Studies Quarterly, 44, pp. 31–50.

Schleifer, A. and Vishny, R. (1993). Corruption, Quarterly Journal of Economics, 108, pp. 599–617.

Sonan, S. ve Gökçekuş, Ö. (2020) Kuzey Kıbrıs Yolsuzluk Barometresi.

Svensson, J. (2005). Eight questions about corruption, Journal of Economic Perspectives, 19, pp. 19–42.

Tanzi, V. and Davoodi, H. (1997). Corruption, public investment, and growth, IMF Working Paper No. 97/139.

Transparency International. (2004). Transparency International Global Corruption Report 2004, (Pluto Press, Berlin).

Transparency International. (2006). Transparency International Global Corruption Report 2006: Health, (Pluto Press, Berlin).

Transparency International (2021). Corruption Perceptions Index 2020, <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

Treisman, D. (2000). The causes of corruption: A cross-national study, *Journal of Public Economics*, 76, pp. 399–457

Treisman, D. (2007). What have we learned about the causes of corruption from ten years of cross-national research? *Annual Review of Political Science*, 10, pp. 211–44.

World Bank. (2000). *Anticorruption in Transition: A Contribution to the Policy Debate*, (World Bank, Washington D.C.).

World Bank. (2013). Corruption is “public enemy number one” in developing countries, says World Bank Group President Kim. World Bank, <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2013/12/19/corruption-developing-countries-world-bank-group-president-kim>.

